

BOOKA.

Knjiga **121**

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Marija Stojisavljević

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2022.

Osmo ukupno izdanje

LANA BASTAŠIĆ
UHVATI ZECA

Copyright © Lana Bastašić, 2018.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

UHVATI ZECA
LANA BASTAŠIĆ

„Mogla bih vam ispričati svoje doživljaje – tek od jutros“, reče Alisa bojažljivo. „Ne bi imalo smisla vraćati se na juče, pošto sam onda bila sasvim druga osoba.“

„Objasni to!“, reče Kornjača.

„Nemoj, nemoj! Prvo ispričaj doživljaje!“, reče Gri-fon nestrpljivo. „Objašnjenja se uvek strašno otegnu.“

Luis Kerol, *Alisa u zemlji čuda*

1.

da počnemo ispočetka. Imaš nekoga i onda ga nemaš. I to je otprilike cijela priča. Samo što bi ti rekla da ne možeš imati drugu osobu. Ili da kažem *ona*? Možda je tako bolje, to bi ti se svidjelo. Da budeš *ona* u nekoj knjizi. Dobro.

Ona bi rekla da ne možeš nekoga *imati*. Ali ne bi bila u pravu. Možeš posjedovati ljude za sramotno malo. Samo što ona voli sebe da posmatra kao nužno pravilo za funkcionisanje cijelog kosmosa. A istina je da *možeš* imati nekoga, samo ne nju. Ne možeš imati Lejlu. Osim ako je ne dokrajčiš, lijepo je uokviriš i okačiš na zid. Mada, da li smo to i dalje mi kad jednom stanemo? Jedno znam sigurno: zaustavljanje i Lejla nikada nisu išli zajedno. Zato i jeste tek razmazotina na sve i jednoj fotografiji. Nikada nije znala da se zaustavi.

Čak i sada, unutar ovog teksta, osjetim kako se koprca. Kada bi mogla, zavukla bi mi se između dvije rečenice kao moljac među dva rebra na venecijaneru, pa bi mi dokrajčila priču iznutra. Sebe bi preobukla u svjetlucave krpe kakve su joj se oduvijek sviđale, produžila si noge, povećala grudi, dodala koji val u kosu. A mene bi iskasapila, ostavila tek poneki pramen da visi preko četvrtaste glave, dala mi govornu

manu, prošepala lijevu nogu, izmislila urođeni deformitet tako da mi olovka zauvijek ispada. Možda bi otišla i korak dalje, sposobna je ona za takvu podlost – možda me uopšte ne bi ni pomenula. Napravila bi od mene nedovršenu skicu. To bi ti učinila, zar ne? Pardon, *ona*. To bi *ona* učinila da je ovdje. Ali *ja* sam ta koja priča ovu priču. Mogu da joj uradim šta god želim. Ona mi ne može ništa. *Ona* je tri udarca u tastaturu. Mogla bih još večeras da bacim laptop u mukli Dunav, onda će i nje nestati, iscuriće joj krhki pikseli u ledenu vodu i isprazniti sve što je ikada bila u daleko Crno more. Prethodno će zaobići Bosnu kao grofica kakvog prosjaka na putu ka operi. Mogla bih da je završim ovom rečenicom tako da je više nema, da nestane, da se pretvori u blijedo lice na maturalnoj fotografiji, da se zaboravi u urbanoj legendi iz srednjoškolskih dana, da se tek nazire u maloj hrpi zemlje koju smo ostavile tamo iza njene kuće pored one trešnje. Mogla bih da je ubijem tačkom.

Biram da nastavim zato što mi se može. Ovdje sam makar sigurna, daleko od njenog suptilnog nasilja. Nakon cijele decenije vraćam se svom jeziku, njenom jeziku i svim ostalim jezicima koje sam svojevrijem napustila, kao nasilnog muža, jednog popodneva u Dublinu. Poslije toliko godina, nisam sigurna koji bi tačno to jezik bio. A sve zbog čega? Zbog sasvim obične Lejle Begić, u izlizanim patikama na čičak i farmerkama sa, pobogu, cirkonima na dupetu. Šta se uopšte desilo između nas? Da li je to važno? Dobre priče ionako nikada nisu o onome što se dešava. Ostaju samo slike, poput crteža na trotoaru, godine padaju po njima kao kiša. Mada naš početak nije tek ćutljivi sluga hronologije. Naš je početak bio i prošao nekoliko puta, vukao me je za rukav kao gladno kuče. *Hajde. Hajde da počnemo opet.* Mi smo neprestano počinjale i završavale, uvukla bi se u membranu moje svakodnevice

kao virus. Ulazi Lejla, izlazi Lejla. Mogu početi bilo gdje. Na primjer u Parku Sv. Stefana u Dublinu. Telefon vibrira u džepu mantila. Nepoznati broj. Onda stisnem ono prokleta dugme i kažem *da?* na jeziku koji nije moj.

„Halo, ti.“

Nakon dvanaest godina potpune tišine, ponovo čujem njen glas. Govori brzo, kao da smo se tek juče razišle, bez ikakve potrebe da se premoste rupe u znanju, prijateljstvu, hronologiji. Mogu da kažem samo jednu jedinu riječ: „Lejla.“ Ona, po običaju, ne zatvara. Pominje restoran, posao u restoranu, nekog tipa čije ime prvi put čujem. Pominje Beč. Ja i dalje samo „Lejla“. Njeno je ime naizgled bilo bezazleno – sićušna stabljika usred mrtve zemlje. Iščupala sam ga iz svojih pluća misleći da je to ništa. Lej-la. Ali s tom je nedužnom grančicom izronilo iz kaljuge najduže i najdeblje korijenje, cijela šuma slova, riječi i rečenica. Čitav jezik sahranjen duboko u meni, jezik koji je strpljivo čekao tu malu riječ da protegne svoje okoštale ekstremitete i ustane kao da nikada nije ni spavao. Lejla.

„Odakle ti ovaj broj?“, pitam je. Stojim nasred parka, zaustavila sam se tik ispred jednog hrasta i ne mičem se, kao da očekujem da se drvo pomakne u stranu i pusti me da prođem.

„Kakve to veze sad ima?“, odgovara ona i nastavlja svoj monolog: „Slušaj, moraš da dođeš po mene... Je l' me čuješ? Slaba je veza.“

„Da dođem po tebe? Ne razumijem. Šta...“

„Da, da dođeš po mene. Ja sam u Mostaru i dalje.“

I dalje. Za sve godine našeg prijateljstva nije nijednom bila pomenula Mostar, niti smo ikada tamo otputovale, a sada je odjednom predstavljao neospornu, opštepoznatu činjenicu.

„U Mostaru? Šta ćeš u Mostaru?“, pitam je. I dalje gledam u drvo i brojim u glavi godine. Četrdeset i osam godišnjih doba bez njenog glasa. Znam da sam negdje krenula, ima ta moja putanja veze s Majklom, i zavjesama, i apotekom... Ali Lejla je rekla rez i sve je stalo. Drveće, tramvaji, ljudi. Kao umorni glumci.

„Slušaj, to je duga priča, Mostar... Ti i dalje voziš, je l' da?“

„Vozim, ali ne kontam šta... Je l' ti znaš da sam ja u Dablinu?“ Riječi mi ispadaju iz usta i lijepe se po mom mantilu kao gomila čičaka. Kad sam posljednji put govorila taj jezik?

„Da, vrlo si važna“, kaže Lejla, već spremna da obezvrijedi sve što sam mogla da doživim u njenom odsustvu. „Živiš na ostrvu“, kaže, „i vjerovatno čitaš onu dosadnu knjižurinu po cijele dane i ideš na branč sa svojim pametnim prijateljima, je l' de? Super. Nego slušaj... Treba da dođeš po mene što prije. Moram do Beča, a oduzeli mi ovi majmuni ovdje vozačku i niko ne konta da moram...“

„Lejla“, pokušavam da je prekinem. Čak i nakon svih tih godina, savršeno mi je jasno šta se dešava. To je ona njena logika prema kojoj je gravitacija kriva ako te neko gurne niz stepenice, sve drveće je posađeno kako bi ona mogla da se popiša iza istoga, a svi putevi, koliko god krivudavi i daleki bili, imaju jednu zajedničku tačku, isti čvor – nju. Rim je šala.

„Slušaj me, nemam mnogo vremena. Stvarno nemam koga drugog da pitam, svi nešto seru da su zauzeti, istina nije baš ni da imam nešto mnogo prijatelja ovdje, a Dino ne može da vozi zbog koljena...“

„Ko je Dino?“

„...tako da kontam ako odleliš za Zagreb još ovaj vikend i sjedneš na autobus, mada bi Dubrovnik bio bolja opcija.“

„Lejla, ja sam u Dablinu. Ne mogu jednostavno da dođem po tebe u Mostar i vozim te do Beča. Jesi li ti normalna?“

Ona ćuti neko vrijeme, vazduh joj napušta nosnice i udara u telefon. Zvuči kao strpljiva majka koja se svim silama bori da ne lupi šamar djetetu. Nakon nekoliko trenutaka njenog teškog disanja i mog gledanja u tvrdoglavi hrast, kaže mi jednu riječ: „Moraš.“

Nema u tome ničega prijetećeg. Zvuči više kao kad ti doktor kaže da moraš prestati da pušiš. I ne ljuti me to „moraš“, niti način na koji me je nazvala nakon dvanaest godina bez ijednog „kako si“, niti to što se nasmijala cijelom životu koji sam izmislila za to vrijeme. To je, uostalom, klasična Lejla. Ali činjenica da se negdje u njenom hrapavom glasu krila apsolutna uvjerenost da ću pristati, da nemam druge, da mi je sudbina bila odlučena prije nego što sam se javila na taj prokleti telefon – to me ponižava.

Prekidam vezu i stavljam mobitel u džep. Čak i bogovi, koliko god primitivni i nesuvisli bili, daju pravo na slobodnu volju. Gledam u ono drvo i dišem polako, ne vjerujem više tom vazduhu. Zagadila sam ga *svojim jezikom*. Prepričavam sebi cijelu scenu onako kako ću je dostaviti Majklu kad dođem kući. Zamisli molim te, reći ću, ta jedna drugarica iz Bosne me je pozvala danas i pitala... Planiram riječi na tuđem jeziku, heklam ih i uvrćem tako da nijedan tračak svjetlosti ne može da promili kroz sitni vez. I taman kad mi se učini da znam kako da je prepričam, kako da joj oduzmem sav značaj, kad mi se učini da je u daljini protutnjalo nekoliko automobila, da su ljudi ponovo pokretni u mom perifernom vidu, da se vjetar vratio u krošnjju onog hrasta – ona me pozove opet.

„Saro, slušaj me. Molim te“, kaže tiho. Moje ime, deformisano vokativom na koji sam bila zaboravila, zvuči kao eho napuštenog bunara. Znam je. Sada je ponovo ona bezazlena grančica, neko čije su ruke toliko delikatne da biste joj dali sopstveni mozak na čuvanje.

„Lejla, ja sam u Dublinu. Živim s nekim. Imam obaveze. Ne mogu da idem u Mostar. Okej?“

„Ali moraš.“

„Nema te preko deset godina. Ne odgovaraš na mejlove. Ne javljaš se. Koliko sam upoznata, mogla si da budeš sahranjena negdje u nekoj pripizdini. Posljednji put kad smo se vidjele rekla si mi da se gonim u pizdu materinu.“

„Nisam ti rekla da se...“

„Okej, super. Šta god. I onda me pozoveš i očekuješ da ja eto...“

„Saro, Armin je u Beču.“

U krošnji iznad mene sve su se ptice pretvorile u kamen. Zemlja mi je pod nogama rastresita, ostaću ukopana pred hrastom koji će biti slobodan da otrči od mene. Osjetim pogled dviju vrana sa obližnje breze. Gotovo se nadam da će se sručiti na moju glavu i iskopati mi oči i uši i jezik. Ali ne mogu – skamenjene su.

„Šta si rekla?“, pitam je. Utišala sam se ovoga puta. Bojim se da će nestati njenog glasa, prepašće se i pobjeći od mene kao žohar.

„Armin je u Beču“, kaže ona ponovo. „Moraš da dođeš po mene.“

Odlazim u prvi Starbaks i preko interneta kupujem kartu za Zagreb, presjedanje u Minhenu, za 586 evra.

[Nikada nije htjela da priča o svom bratu. Ali tê je noći nešto bilo drugačije, nešto se u njoj slomilo kao tanka ograda od pruća. Bio je to prvi ponedjeljak nakon što smo diplomirale, jedna od onih sedmica kada bi trebalo da ti počne život, ili makar druga faza života. Čekala sam cijeli vikend da se osjetim drugačije. Ništa se nije desilo. Kao da mi je neko prodao lošu travu.

Sjedile smo na kauču u njenoj sobi. Do nas je dolazilo bolno zavijanje uličnih mačaka.

„Dvadeset maraka“, rekla je, prelazeći rukom preko smeđeg pliša koji se prkosno rastezao između nas. „Čovjek došao i presvukao.“

„Koje je prije bio boje?“, pitala sam. Bio mi je to stotinu i neki put da sjedim u njenoj sobi, a nisam mogla da se sjetim tog kauča u bilo kojoj varijanti sem smeđoj.

„Pa, bež“, odgovorila je. „Zar se ne sjećaš?“

A meni je to bilo nedopustivo: ona i bež. Nije ona nikada bila osoba za bež. Takve su osobe tihe i obične. Nisam se usudila da je pitam za ostale boje koje su, bila sam sigurna, tokom tih par godina dok je nisam posjećivala mrljale presvijetli kauč. Uglavnom sam ćutala. Bila sam nervozna. Nakon onog dana na ostrvu, prestala je da mi se obraća. Tri

godine faksa bez ijedne riječi. A sad sam odjednom sjedila na njenom kauču, posrnula na prvi poziv.

Mislim da smo pile vino, mada mi nije bilo do alkohola. Lejla mi je nasula punu čašu i rekla odlučno, ali ipak nježno: „Pij.“ A ja sam pila. Vino ili nešto drugo, ne sjećam se. Znam samo da je njena crna glava bila iznenađujuće teška na mom ramenu. Kažem „crna“ jer je meni bila i ostala onaj razbarušeni gavran iz srednje škole, bez obzira na sav hidrogen koji je tih godina trošila da se zakamuflira. Sjećam se da joj je u očima titrao odraz malog prozora iza kojeg se razlio gusti mrak. Sjećam se i da nas je njen lijepi brat gledao s jedne jedine fotografije u toj sobi. Vrijeme mu je izbljedi- lo obraze, nebo i šorts za kupanje. I šta više? Kakav je bio tepih? Je li uopšte imala tepih? Da li je s plafona visila ona odvratna lampa sa lažnim crnim biserima koju je bila kupila u Dalmaciji? Ili se toga riješila ranije? Otkud znam. Ne mogu si objasniti Lejlu tako što ću joj opisati sobu. To bi bilo kao opisati jabuku koristeći matematiku. Sjećam se samo njene glave i da joj je nalakirani nožni palac provirivao kroz rupu na najlonki. Sjećam se njenog brata. Da nije bilo te fotografije, ne bi bilo života u toj sobi.

Njena je majka lupala šerpama u kuhinji s kojom smo dijelile tek komadić zida. Mislim da sam rekla nešto glupo, nešto što mi je u tom trenutku zvučalo duhovito, „zar nisi matora da imaš majku u kuhinji?“, ili nešto slično, i da se Lejla nasmijala – i ja sam, uostalom, imala jednu. Takav je, čini se, bio tada taj grad: pun velike djece i sijedih, pogurenih majki.

Zašto sam uopšte bila došla te noći? Htjela sam da je ignorišem, da ne poskočim na prvu bačenu kosku. Ali tog je jutro pronašla svog bijelog zeca mrtvog na hladnim pločicama u kupatilu. Kažem hladnim – neko će to jednog dana ispraviti. Reći će da nisam bila tamo da ih dotaknem, otkud znam

da su bile hladne? No znam ja ponešto o tom njenom zecu i kupatilu i prstima uvijek na granici ka trideset i osmom Celzijusu. Znam da je vjerovatno bila u pufnastim natikačama boje marelice i da je čučnula da dodirne truplo. Znam i da je pomislila *truplo*. Ne leš. Vidim joj fleke po kvrgavim koljenima.

Nikada nije imao zvanično ime. Bio je Zec, Zeko ili Zekan, ovisno o Lejlinom raspoloženju. Sjećam se da smo ga zakopale u dvorištu iza njene zgrade pod starom trešnjom za koju je tvrdila da je radioaktivna. To mi je bio prvi put da sahranjujem neku životinju.

„Nije tačno. A tvoje kornjače?“, pitala me je gotovo očajno. Sjećam se da su joj ruke bile pune njenog mrtvog Zeca i kako ga je držala, kao dragocjeni miraz, u plavoj kesi za smeće.

„Ne računaju se kornjače“, rekla sam. „Znaš kolike su one bile, pet-šest centi u prečniku, kao uštipci. Teško da mi je to grobarski staž.“

„Pa, šta da radimo?“

Komšija nam je dao lopatu misleći da sadimo jagode. Nije to bio veliki alat, tek igračka za odrasle. Trebalo mi je stotinu godina da iskopam dovoljno veliku rupu. Htjela sam da je prekorim zbog veličine mrtvacu, ali sam progutala svoje popovanje tog dana. Bila mi je nekako malena i uplašena, kao da je prerano ispala iz gnijezda.

Položile smo kesu sa Zekanom u malu raku. Sitno korijenje probilo se iz zemlje, obavilo leš svojim tankim prstima, a potom ga povuklo unutra, u svoju hladnu utrobu. Kada je sve bilo gotovo, stavila sam dva bijela kamena na tlo da obilježim grob, na šta je ona, sasvim očekivano, prevrnula očima.

„Ajde kaži nešto“, rekla je.

„Šta da kažem?“

„Šta bilo. Digla si mu spomenik, sad treba i nekoliko riječi.“

„Što ja?“

„Ti si pjesnik.“

Kakva podlost, pomislila sam. Jedna poprilično jadna zbirka poezije i sad mi sljeduje da držim posmrtno govore otrovanim zečevima. Ali s obzirom na njen izgubljeni pogled i bijele ruke onako otužno ispražnjene od njenog Zekana, nakašljala sam se i, zureći tupo u dva tiha kamena, iščupala negdje iz nekog prošlog života prikladne stihove:

„Govorite tiho i kratko.

Da vas ne čujem.

Naročito o tome kako sam bio pametan.

Šta li sam htio? Moje su ruke prazne,

tužne leže na pokrivaču.

Jesam li o čemu razmišljao?

Na mojim usnama suhoća i otuđenje.

Jesam li štogod doživio?

O, kako sam slatko spavao!“

Tad je, čini mi se, zaplakala, ili sam to bila ja, nisam sigurna. Bilo je mračno, možda su joj se oči samo zacaklile pod uličnim svjetlom. Ako ovo čita, naljutiće se, reći će mi da sam sentimentalna krava, da ona nikada ne plače. Bilo kako bilo, stihovi su učinili svoje, zatvorili neomeđeno poglavlje vještije od puke fakultetske diplome.

Mučila me je savjest jer sam je nagnala da pomisli kako su stihovi bili moji. Ali u tom trenutku, s mrtvim Zecom pod zemljom i Lejlom iznad iste, autorstvo bilo kakve vrste nije mi imalo mnogo smisla. Stihovi su bili kao odbjegle mlade, slobodni od Alvara de Kampoša – koji, uostalom, nikada nije

ni postajao, baš kao ni one naše jagode – slobodni od Lejle i mene, od hrpice hladne zemlje s dva kamena oka, slobodni da u jednom trenutku budu i već u sljedećem ne.

Ne mogu da se sjetim da li smo komšiji vratile lopatu, da li smo još nešto rekle ili ne. Znam samo da je kasnije te večeri njena glava bila teška na mom neprikladnom ramenu, da sam proklela u sebi i to rame i taj smeđi pliš koji se stvrdnuo u asfalt među nama. Gledale smo u njenog blijedog brata između četiri papirne ivice dok joj je majka lupala u kuhinji.

Lejla je rekla: „Ona i dalje ima Titinu fotografiju. U špajzu je, iza tegle sa turšijom. Ako se zagledaš, vidiš mu oko između dva komada paprike.“

Nasmijala sam se, mada mi nije bilo do smijeha. Oduvijek su mi bili teški ti nečujni nostalgicari i žilavi mjehur u kojem žive svoje bolje, srećnije verzije u nekoj zemlji gdje vazda rastu jagode, a zečevi ne umiru. Zemlji za koju mogu da tvrde kako je bila savršena, jer su nam oduzeli mogućnost da tu tvrdnju provjerimo. Njenu sam majku više puta u životu čula nego vidjela. Tako je bilo i te noći. Nakon nekog vremena šerpe su utihnule kao odloženi tromboni.

Lejla je pogledala u knjige koje su ležale na polici pored fotografije njenog brata, pa potom zatvorila našminkane kapke i rekla tiho: „Ja sam ga gledao kako umire.“

Pogledala sam je zbunjeno. Otvorila je oči i, primjetivši moju izgubljenu facu, nasmijala se i rekla: „Jedan poen za mene.“ Kada je vidjela da i dalje ne razumijem šta se dešava, prevrnula je očima i dodala hladno: „Sad je nabrekao, kao lešina.“ Tada sam shvatila. Bila je to naša lična igra: jedna od nas bi ispljunula zaboravljeni citat iz neke od knjiga koje bi nam se našle u vidokrugu u tom trenutku, a druga bi morala da pogodi naslov. Nije mi, međutim, bilo jasno zašto se tada sjetila našeg skoro zaboravljenog rituala. Igrale smo se cita-

ta početkom faksa, dok smo mislile da je dovoljno izgovoriti velike riječi pa da ljudi povjeruju kako ih razumiješ. Ali to više nismo bile iste mi. Fakultet je bio van našeg života – za mene kao ljubavnik koga sam četiri godine precjenjivala, za nju kao bolna vakcina za koju su joj drugi rekli da je neophodna. „Riječi su ionako prazne“, rekla mi je jednom prije ispita iz Morfologije. Ali te su joj večeri riječi bile potrebne, makar kao placebo, stoga sam ćutke ispoštovala pravila igre.

„Ne, on se nije smanjio“, šapnula sam, „hladan i prazan izgleda mnogo veći nego pre.“

„Mračan“, rekla je Lejla.

„Šta?“

„Mračan i prazan.“

„Da... Mračan i prazan. Putopisi.“

Kada sam ponudila zadovoljavajući odgovor, a ona klimnula glavom u znak odobravanja, zaklopila sam oči i stisnula njenu toplu ruku ne bih li je spasila od smeđeg pliša i njegove šarlatanske, bež prošlosti. Umirila me je činjenica da je i dalje bila sposobna da se igra, da vaskrsava citate iz nekih knjiga koje se pravila da ne voli i dijeli ih sa mnom kao da me nije ignorisala tri godine. Nisam bila ljuta. Bilo mi je drago što i dalje može da vjeruje u ljepotu nakon što je svjedočila smrti razapetoj preko pločica u kupatilu.

Tada me je prvi put pitala ono naopako pitanje.

„Kad ćeš da napišeš neku pjesmu o meni?“

Otvorila sam oči i ispravila se na kauču. Znala sam je duže nego što sam imala menstruaciju, a ipak sam bila iznenađena.

„Sigurna sam da ih i dalje pišeš. Nakon one tvoje morbidne knjige. Je l' de? Priznaj“, rekla je, učinivši me najedanput osramoćenom, kao da je pisati poeziju bilo isto što

i sakriti flašu rakije u papirnu kesu i prespavati u nekom haustoru.

„Pišem“, odgovorila sam. Bilo je prošlo deset sati. Nestalo je onih šerpi iz kuhinje. Znala sam da je trebalo da odem kući odmah nakon sahrane. Ništa dobro ne može da se desi nakon što zakopaš nečijeg kućnog ljubimca.

„Pa, što ne napišeš neku pjesmu o meni? Šta meni fali?“

„Šta sam ja“, pitala sam je, „jebeni Balašević?“

Kasnije mi je bilo krivo zbog toga. Trebalo je da kažem „da, naravno“, ionako bi nakon nekoliko dana zaboravila da me je uopšte to i pitala, ili bi se nasmijala svojoj glupavoj molbi i dodala kako bi radije crkla nego izigravala nečiju muzu. Međutim, nisam mogla da se suzdržim. Daleko od toga da mi je poezija bila dobra, ali me je Lejlino odsustvo iz tog dijela mog života – tačnije njeno potpuno ignorisanje cijelog tog poduhvata, uključujući promocije, recenzije i nagrade – boljelo negdje iznutra kao opasan talog. Makar da je majku sahranila danas, neće me ponižavati na ovako banalan način. Prosjak na ulici mogao bi me pitati to isto i bila bih povjerovala u nevinost njegove molbe. Ali ne i ona. Život je za Lejlu bio bijesna lisica koja dolazi noću da ti krađe perad. Pisati o životu za nju je značilo zuriti u iskasapljenu kokoš sljedećeg dana, bez mogućnosti da ikada uhvatiš beštiju na djelu. Iznad svega, njoj nikada, čini mi se, nije bilo jasno zašto bi neko zdravog razuma sjeo da piše pjesme. Još manje zašto bih ja, tu gdje smo bile, u vremenu u kojem smo se našle, uopšte htjela tako nešto. I sada, nakon svega toga, nakon višegodišnje politike nipodaštavanja jedinog iole uspješnog poduhvata u mom nadasve nespektakularnom životu, sjedi tu, na svom lažno-smeđem kauču, sa svojom lažno-plavom kosom, i vrijeđa me. E, neće moći.

„Jebote, Saro“, rekla je i ustala. „Šalila sam se.“

Nije bila ljuta, samo umorna. Ako je pitati Lejlu, poezija nije vrijedna čak ni svađe. Otišla je do police, uzela sliku svog brata i prebrisala staklo rama krajem rukava.

„Ni on nije htio da me nacрта“, rekla je i vratila fotografiju na njeno mjesto. Pogledala me je razrogačenih očiju kao da se nečega sjetila.

„Jesam li ti pričala ikada kako je dirnuo Direra?“

Ja sam i dalje ćutala, odjednom potpuno beznačajna na njenom kauču, poput papuče koja potpuno gubi svrhu ako nije uparena s onom drugom. Njoj, očito, nije ni trebao sagovornik, tek neko uho da se potpuno isprazni, kao životinja prije prepariranja. Rekla je „on“. Prvi put nakon onog užasnog dana na ostrvu.

„Ja se toga ne sjećam“, nastavila je, „bila sam premalena. Ali mama mi je ispričala tu priču hiljadu puta. Bili smo u nekom muzeju, Armin je imao sedam ili osam godina, čini mi se. Ne znam. Uglavnom, uspeo se na prste i dodirnuo sliku. Ali baš ono... prstom po slici, znaš? I odjednom cirkus cijeli – krenuo alarm, trče čuvari, starci se isprepadali...“

Nisam znala šta da kažem. Uostalom, šta bi bilo ko mogao da joj kaže u tom trenutku? Lisica je već bila pobjegla iz dvorišta, nisam uspjela da je uhvatim. Riječi su mi se, najednom, učinile lažne, pokvarene, kao okorjela šminka na izbrazdanom licu neke starice.

„Bitno da je Zeko dobio epilog“, rekla je i slegnula ramenima, zapečativši cijelu tu priču o smrti, poeziji i zaštićenim slikama. Opet je bila jednostavna djevojka – ona koja neće tražiti devetku na ispitu, kojoj je najljepše da pije svoje pivo i ne pravi se pametna. Plava djevojka u plastičnim papučama koja sasvim fino može da se šali o mrtvom zecu koga je, jasno se sjećam, nekada voljela više nego ljude. Djevojka koja ne zna da je Beč nabrekao kao lešina, koja ne priča o

svom bratu. Nečija krhka, tupava muza. Nisam mogla da je podnesem.

Rekla sam da je već kasno i da je vrijeme da idem kući. Sigurno joj je i majka već otišla u krevet. Neko vrijeme je gledala u mene – oči su joj gmizale po mom licu kao da ću se, ako me dovoljno dugo bude promatrala, predomisлити. Ostaću, piću njeno vino, napisati joj pjesmu – treba samo malo da pritegne povodac. Kada je shvatila da sam zaista odlučila otići kući, pogled joj je spao s mog lica kao plahta sa statue. Otišla je do vrata, otvorila ih širom i rekla, čini mi se, skoro sam sigurna, mada je kasnije tvrdila da to nije bilo baš tako: „Ajde, goni se u pizdu materinu.“

Dovršila sam svoje vino i izašla iz Lejline sobe. Prebrzo sam stigla do svoje kuće, stoga sam samo nastavila da idem ulicom kao da nisam prepoznala sopstvena ulazna vrata. Hodala sam dugo i slušala cvrčke u zapuštenom žbunju i pitala se gdje su se te noći krile krtice i da li je istina ono što govore o velikim otrovnim zmijama pored rijeke. Hodala sam dok sve crkve nisu odzvonile pet časova i, čini mi se, mnogo poslije toga. Hodala sam sve dok, dvanaest godina kasnije, nisam došla do Parka Sv. Stefana u Dablinu, izvukla telefon iz mantila i rekla njeno ime. Da, mislim na tvoje ime. Tada sam stala.]

2.

Ušla sam u stan praznih ruku. Trebalo je da kupim novu zavjesu. I još nešto što sam bila zaboravila. Na ulazu su me dočekale njegove sive papuče. Jednoj od njih bio je poderan đon. Otvarao bi se i zatvarao svakim korakom kao da mu je nešto na vrh jezika, a nikako da se sjeti. To je bio Majklov trideset peti rođendan, te papuče. Poklonila sam mu i neku ploču te godine, ne mogu da se sjetim koju. Kupili smo red velvet tortu i šalili se kako će nam ispasti na putu do stana. Zaustavili smo se ispred apoteke koja je bila poznata samo zato što je književni lik preko stotinu godina ranije u istoj kupio sapun.

„A da se uzmemo?“, pitao me je Majkl.

„Ne budi smiješan“, odgovorila sam. Otvorila sam kutiju i zarila prste u hladno, spužvasto tijelo crvene torte. Bila je ukusna.

„Srećan rođendan“, rekla sam mu. I ostalo je na tome, ideja braka odbačena je pred onom apotekom kao neefikasna tableta. Mama je nakon nekoliko godina prestala da ispituje. Posjetila nas je samo jednom. Spavala je sa mnom na velikom krevetu dok se Majkl gužvao na kauču. Probudila bi

se u sedam ujutro i stala da lupa po kuhinji. Znala sam šta je mislila: da je sramotim tamo po bijelom svijetu. Sva će Irska da zna kako me majka nije naučila da čistim. A znala sam šta je i Majkl mislio: gledao je u njeno ogromno tijelo i pitao se da li je to u genima. Uvijek je bila punija, ali je nakon tatine smrti uspjela potpuno da se izobliči. Mislila sam na njenu plavu kosu kako mi pada na lice dok me ušuškava uveče. Sada se svela na nekoliko tankih pramenova oko debelih obraza što su se sjedinili s vratom. Sjećam se šta mi je Majkl rekao: „Tvoja mama ima baš lijepe oči.“ Još mu je samo to bilo preostalo da pohvali. A ja sam ga mrzila zbog toga. Htjela sam da zagrlim svoju veliku majku i zaštitim je od njegovog pogleda.

Laknulo mi je kada se vratila kući. Kupila si je ogromnu kriglu na kojoj je bila nacrtana djetelina, iako nikada nije pila pivo, i pepeljaru s irskom zastavom, iako nikada nije bila pušač. Sjela je u avion i vratila se u Bosnu. Nakon nekog vremena prestala je da zove. Majkl i ja smo se vratili u normalu. On da piše kodove, ja da prevodim. Više niko nije pominjao ni brak, ni moju majku.

Naš prvi seks trajao je oko pet minuta. On je bio pijan, ja sam bila umorna, a njegov je pas cvilio u hodniku. Vani su se drali raskalašeni Dablinci. Majkl je zaspao istog trena nakon što je bacio kondom. Ja sam otišla u kupatilo da se operem. Bio mi je to prvi put u njegovom stanu. Kasnije će postati naš stan, pa i moj stan, mada zapravo nikada nije bio ni jedno ni drugo: pripadao je zdepastoj Irkinji od šezdeset i nešto godina koja je s Majklom flertovala, a mene ignorisala. Ali tē noći, nakon pet minuta seksa, to je i dalje samo njegov stan. Ne poznajem mu čoškove, udaram se u prst na nozi. U kupatilu sam otvorila ormarić iza ogledala i pronašla dovoljno

analgetika da uspavaš konja. Majklove migrene. Kasnije ću ih upoznati. Doktor će mu reći da manje gleda u računar. Mi ćemo prasnuti u smijeh. Ali to veće to je samo gomiletina nepoznatih tableta u kupatilu nekog tipa koga sam upoznala noć ranije. Spavala sam s narkomanom, pomislila sam. To ću mu kasnije priznati, nekad nakon četvrtog ili petog izlaska. Njemu će to biti najsmješnija stvar na svijetu.

Koliko sam sjedila u tom kupatilu? Na jednoj pločici bila je zalijepljena silikonska patkica. Slivnik je bio pun crvenih dlaka. Boljelo me je među nogama. Uzela sam mu dvije tablete i posudila njegov peškir. Mislila sam da će noć biti bolja, sve je upućivalo na to. Pametan tip. Načitan. Duhovit. Pomalo ćaknut. Voli Koena. A onda je sve trajalo pet minuta, nakon čega je pametni tip zaspao. Sjedila sam u tuđem kupatilu, ne znajući da će jednoga dana biti moje, i mislila na sve Dablince s kojima sam spavala otkad sam se bila doselila. Kroz glavu su mi prošli svi oni kondomi. Omanji bazen protraćene irske genetike. Kako sam s njima završila? Tako će i ovo, mislila sam. Izaći ću iz kupatila i pozvati taksi. Nisam mu dala broj telefona, neće me smarati.

Na veš-mašini gomila njegovog prljavog veša. Izvukla sam iz brloga majicu s likom Darta Vejdera i prislonila je uz sebe. Bila je ogromna i smrdjela na hašiš. Vratila sam je na hrpu i izašla iz kupatila, odlučna da ću se obući i pozvati taksi. Našla sam samo farmerke i jednu čarapu. Njegov pas me je pomno pratio, kao da nisam prva koja tumara po tom stanu u potrazi za izlazom. Tražila sam košulju po dnevnoj sobi u kojoj je tada bio neki drugi sto, ne onaj koji ćemo nakon nekoliko godina sastaviti zajedno. U tom trenutku samo želim da nađem svoju košulju, izađem odatle i pravim se da se ništa nije desilo. On već hrče u drugoj sobi, neće ni skontati da sam izašla. Onu drugu čarapu može da zadrži kao suvenir.

Pronašla sam košulju pored televizora i navukla je preko glave, promišljajući se koji taksi da zovem, bijesna što ću ponovo potrošiti pare na tuđe točkove. A onda sam pogledala gore, ka policama na zidu, i stala. Iz gomile kompjuterskih priručnika virila je crna knjižica. Kičma joj je bila prošarana srebrnim slovima. Pročitala sam: *Ostrvo s blagom* – R. L. Stivenson. Stajala sam i gledala kako se riječi presijavaju pod uličnim svjetlom koje je ulazilo kroz balkon. Prešla sam prstima preko slova, bila su ispupčena, kao zarasla rana. Više me ništa nije bolje lo – analgetik je brzo učinio svoje. Pas mi je lizao bosu nogu. Gledala sam u tu knjigu i mislila na Džima Hokinsa kome su rekli da mora sve da zapiše kako se desilo, ništa ne smije da izostavi. Nakon nekog vremena skinula sam sa sebe svu odjeću i vratila se u krevet kod Majkla.

Koliko godina je prošlo od tada? Od našeg prvog seksa do Lejlinog poziva? Ljudi su umirali svaki dan. Koliko ih je prestalo da postoji otkad smo sahranile Zeca? Cijeli životi su stali dok se nas dvije nismo čule. Dok sam ja upoznavala Majkla, spavala s Majklom, jela torte s Majklom, svađala se s Majklom, gdje je bila? Zašto me nije pozvala tog dana, ili onda ispred apoteke, ili sljedećeg, ili bilo kojeg drugog dana osim ovog? Zašto me nije pozvala prije nego što sam vidjela onu knjigu na Majklovoj polici? Kao da je znala sve o mom životu, šta će mi se desiti, prije mene same.

Uši su mi i dalje bile pune njenog promuklog glasa. Bila je starija, grublja, ali i dalje istog razigranog, hrapavog glasa. Udahnula sam duboko i polako otključala vrata, kao da se upola nadam da ću zateći Majkla u nekoj neoprostivoj raboti. Onda bi bilo lakše.

Nisam se izula. Sjedio je u dnevnoj sobi i pisao kodove koje nikada nisam razumjela. Stajala sam na vratima, nje-

mu iza leđa, i gledala uredne rečenice satkane od brojeva, slova i znakova kako se nižu jedna za drugom, bijele na crnom monitoru. Majkl je uvijek govorio kako je cijeli svijet kodiran. Kako nisam svjesna da se iza mog softvera za prevođenje, mojih omiljenih časopisa, mojih plejlisti s muzikom iz vremena kad njegov posao nije postojao, krije cijeli jedan meni nedohvatljiv jezik. Stajala sam i gledala u tu gomilu simbola i pitala se kome li će toga dana stvoriti svijet. Da li će, nesvjesno, pomoći nekome da dovrši doktorat ili ubije neko čudovište u video-igrici ili, ko zna, napiše suicidalnu poruku novim softverom za pisanje? Taj pogureni čovjek u preširokom džemperu na romboide – čiji je on bog?

Ruka mi je i dalje bila u džepu mantila, stiskala sam telefon iz kojeg je pola sata ranije iscurilo: „Armin je u Beču.“ Mislila sam da se neću moći spakovati i otići na aerodrom ako mi prsti ispuste telefon. Ispašće mi s njim i Lejla, i Armin, i Beč. A šta će da se desi sa pogurenim bogom u džemperu na romboide? Ništa strašno: Zagreb, Mostar, Beč. Par nedjelja, mjesec dana ako odlučim ostati duže. Telefon je postajao sve vreliji u mojoj stisnutoj šaci. Bosna, Lejla. Nije to dvonedjeljni odmor nakon kojeg dođeš kući i legneš u krevet s Majklom. To je kao da se vratiš heroinu. Već sam se bila isprljala maternjim jezikom.

Prišla sam mu s leđa i skinula mu slušalice s ušiju. Prepao se. Odložila sam dlanove na njegova ramena. Osjećala sam istovremeno i jednostavnost tog dobro poznatog pokreta, i uvjerenost da je ovog puta nešto drugačije.

„To sam samo ja“, rekla sam.

„Jesi li našla zavjesu?“, pitao je, i dalje gledajući u monitor. „Nisam“, odgovorila sam. Engleski mi je pado u utrobu, ciglu po ciglu.

„Otići ću ja sutra...“, rekao je, „ako ti ne smeta da gledaš našeg gologuzog komšiju još jedan dan.“

Sjela sam na kauč pored radnog stola i prešla pogledom preko naše dnevne sobe. Najednom je bila nova, vidjela sam je njenim očima. Lejlin poziv mi je napravio muzej od života. Gledala sam u zid iznad Majklovog kompjutera, u police s *Lego* figuricama, sitnim kaktusima i knjigama o programskim jezicima. Na suprotnoj strani širi se drugačiji zid, pun mojih rječnika i enciklopedija, sa crno-bijelom fotografijom sijedog, preneraženog Selindžera i njegove stisnute pesnice koja se sprema da razbije prostački objektiv. Između naših neprevodivih svjetova stoji okrugli trpezarijski sto koji smo zajedno sastavili jedno veče, prepirući se oko uputstava. Pored velikog televizora stoji fotografija njegovog psa. Dijabetes, morali smo ga uspavati. Majkl je držao Njutnovu veliku crnu šapu, ja sam držala Majklovu ruku, dok je pas tonuo u san. Majkl je plakao, brisao je nos o rame jer nije htio da nas ispusti – Njutna i mene, šapu i ruku. I onda to prokletu drvo avokada, između televizora i radnog stola, tvrdoglava biljka, preživjela nasuprot svim prognozama, malena i nerazvijena, bez ikakvog ploda na vidiku, ali ipak živa iz sezone u sezonu. Tanko, očajno drvo. Ja sam ga, skoro iz šale, posadila jednog dana na potpuno pogrešan način. Majkl je kasnije vidio na JuTjubu da je sjemenku trebalo probušiti čačkalicama i ostaviti u čaši vode. Ja sam je izvukla iz voća, očistila joj kožu i gurnula je duboko u zemlju kao magični grah. Za mene je to ličilo na sahranu, ona oblizana, debela košpa duboko u saksiji. Ali uskoro se uspostavilo da je taj grob u stvari bio lukava kolijevka. Majkl ju je zalijevao, okretao ka suncu, čistio joj parazite s lišća. Zombi avokado. Sjedila sam na kauču i gledala ga kao da ga vidim prvi put. Lejla bi prasnula u svoj podli smijeh kada bi vidjela moje drvo avoka-

da, podsjetila bi me da sam ja od onih kojima biljke idu da umru, a ne da žive.

Mogla sam da je vidim tamo, na Majklovom parketu, kako snishodljivo baca pogled na moju *dablinsku etapu*. Ne bi ništa ni rekla, očima bi skinula s mene Evropu kao krzneni kaput s jadne skorojevičke i objelodanila moje balkanske ožiljke bez imalo stida.

Kada je prestao da kuca, Majkl se okrenuo i pogledao kroz prozor iza mojih leđa. Dvije nedjelje ranije u zgradu do naše doselio se nudista. Mogli smo da mu vidimo trpezariju iz naše dnevne sobe. Bio je to čovjek srednjih godina, ni po čemu poseban, sa crvenim šerpama na tačkice i crnom aktovkom na stolici. Jedan od onih koji pretjeranom bradom čuvaju dostojanstvo nakon izgubljene kose. Na zidu mu je visio kalendar iz devedeset i neke. Jeo je jednom dnevno, pravo iz šerpe. Slušao Šostakoviča. Majkl se nervirao, što zbog muzike, što zbog komšijinog pozamašnog međunožja koje ga je pozdravljalo svakog jutra.

„Je li kod kuće?“, pitala sam.

„Nije. Hvala bogu.“

I dalje je zurio kroz prozor. Mrvice čipsa ležale su mu na bradi. Da je to bio neki drugi Majkl, onaj koji je postojao prije Lejlinog poziva, Majkl koji plače dok mu neki stranac ubija psa, Majkl koji jede red velvet tortu rukama, Majkl koji mi traži veći šaraf za nogu od trpezarijskog stola..., možda bih mu očistila čips s brade. Toliko prirodno da on to ne bi ni primijetio. Ali ovako nije imalo smisla. Dodirnuti statuu u muzeju. Stoga sam samo sjedila na tom kauču, *našem* kauču, koji je odjednom postao *njegov* kauč, a ubrzo potom samo neki kauč, i gledala u tog velikog, crvenokosog boga i fleku od kafe na njegovim farmerkama. Da li će znati da nađe sredstvo za tvrdokorne mrlje? Njegova stopala, inače ogromna,